

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,

za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 5. avgusta 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

MISLI

Na razpotju

Velikobritanska država je največja država na svetu, in sicer tako glede na število prebivalstva, kakor na obsežnost površine. Je pa tudi najbolj decentralizirana država na svetu; prav za prav ni nič drugega nego samo zveza držav, ki se razvijajo kulturno in gospodarsko popolnoma samostojno, ali bolje, ki se lahko razvijajo popolnoma samostojno — če hočejo. Ta posebni ustroj britanskega imperija je delal dolgo časa in dela še vedno nemalo preglavic raznim podložniškim možganom, ki si ne morejo misliti države, razen da se v njej giblje vse na ime enega središča, ali bolje ene same osebe. Znani so v tem pogledu razni pruski državoslovci, ki so že h koncu prejšnjega stoletja začeli napovedovati skorajšnji razpad Velike Britanije. Ta prerokovanja ponavljajo manj ali bolj poklicani politiki pri vsakem sporu v veliki angleški družini. Zgodovina zadnjih let pa je pokazala ravno nasprotno, in v veliki vojni so doprinesli angleški dominioni prav toliko, če ne več žrtve za skupno stvar, ki je bila v resnici samo za toliko skupna, kolikor je šlo za enotnost in moč celokupne britanske vevlasti. Storili so pa to ravno radi tega in kljub temu, da zlasti nekateri dominioni, kakor Avstralija, niso mogli pričakovati že od vsega začetka prav nobene koristi od vojne, tembolj gotovo pa škodo.

To so sicer med izobraženimi precej splošno znane reči, a vendar smo jih morali posebej poudariti. Kajti nedavno tega je zatrijeval neki ljubljanski dnevnik, da spada Anglija med centralizirano upravljane države! Med decentralizirane pa spada Amerika, ki je bojda prav radi tega zabredla v velike težave! Res je samo to, da so tudi Združene države ameriške decentralizirane, vendar pa še daleč ne tako kakor Velika Britanija. Tudi to je splošno znano, in zdelo bi se nam za tegadelj, da bi morali o tem biti poučeni vsaj tisti, ki so si izbrali za poklic, da poučujejo druge. Pa za vse in vsaj pri nas očitno to pravilo ne velja.

Kakšne so osnove tega velikanskega imperija, da more tako trdno stati, potem ko se je navidezno že razkrojil v svoje sestavine? Odkod to,

da so te sestavine tako čudovito solidarne pri vsaki veliki odločitvi, kljub pravni in dejanski nezavisnosti?

Vprašanje nosi odgovor v sebi. Kajti ne kljub, ampak prav zaradi te svoje popolne in priznane nezavisnosti je zavest skupnosti med Anglijo in njenimi dominioni tako močna. Svoboda je napravila iz nezadovoljnih kolonij zadovoljne dominione, in kaj čuda, če je zrastle v dominionih zavest solidarnosti s tistim, ki jim je svobodo dal, proti vsemu drugemu svetu, ki bi jim jo kvečjemu mogel vzeti ali vsaj okrniti. Svoboda je torej tisto tako preprosto sredstvo, ki vzdržuje največjo državo na svetu. In dokler bo v Veliki Britaniji več svobode nego drugje, dotlej se lahko zanašajo njeni državniki, da bo stal velikobritanski imperij na trdnih nogah.

Ta zavest svobode v vsakem pogledu, privzgojena in pridobljena v večstoletni borbi, je nekaka prvina anglosaskega državljanskega hotenja, a prav tako je tudi izvor velike samozvesti, ki se ne da begati in vznemirjati od malenkosti. Pripeljali so prekucua pred angleškega sodnika. »Kaj je naredil?« »Porušiti hoče državo!« »Pa je to že napravil?« »Se ne, samo rekel je!« »Naj torej najprej tako naredi, potem mi ga zopet pripeljite!«

Razvoj Velike Britanije je že z zgolj političnega stališča zanimiv. Zlasti sedaj, ko se počasi sicer, a zanesljivo snuje evropska državna zveza, je važno tako politično kakor gospodarsko stališče, ki ga bo zavzemala Anglija v njej, izven nje, ali proti njej. Pri sodobni evropski kulturi je Anglija v odlični meri sodelovala in še vedno sodeluje. Na drugi strani pa je Anglija vezana na vse kontinente, prav radi svojih dominionov, ki imajo s svojo matično zemljo po večini isti jezik, isto omiko in oliko. Takoj se vidi, da je postavljeni problem težak najbolj za Angleže same. In s teh vidikov je nad vse zanimiva letošnja vsebritanska konferenca v Ottawi, glavnem mestu največjega dominiona, Kanade.

Angleži se seveda važnosti tega zborovanja dobro zavedajo in prav tako vedo tudi, da pomenja Ottawa razpotje v velikobritanskem političnem razvoju. Nič manj kot 7 ministrov, 117 izvedencev in na stotine gospodarskih in trgovinskih strokovnjakov so zato poslali v Ottawo. K temu je treba prišteti še najmanj enako število zastopnikov do-

minionov. Jedro Velike Britanije zboruje torej v Ottawi.

Ali kljub toliko poudarjeni skupnosti se že danes lahko reče, da bo ottawsko zborovanje sicer precej poživilo vsebritansko politično zavest, da pa toliko zaželeno gospodarske enotnosti in ednosti ne bo prineslo. Kajti gospodarski interesi so preveč raznolični.

Samo nekaj števil, ki to najbolj nazorno pojasnjujejo.

V odstotkih je znašala trgovina Velike Britanije z dominioni:

Uvoz l. 1913. 20%, l. 1929. pa 24%; izvoz leta 1913. 37%, l. 1929. pa 41%.

Torej za Veliko Britanijo majhen napredek, ki pa skoraj izginja spričo dejstva, da znaša njen uvoz iz nebritanskih držav $\frac{3}{4}$, izvoz pa $\frac{2}{3}$ vsega njenega trgovinskega prometa.

Nasprotno pa pridobivajo za dominione vedno večje gospodarsko važnost nebritanske dežele, kar kažejo te-le številke:

V odstotkih je znašala trgovina dominionov z Veliko Britanijo, in sicer uvoz l. 1913. 42%, leta 1929. pa samo še 31%; izvoz l. 1913. 38%, l. 1929. pa samo še 30%.

Vse to kaže, da ottawsko zborovanje ne bo prineslo enotnega gospodarskega imperija, lahko se reče celo, da z njim ne bo niti en korak napravljen v tej smeri. Na drugi strani pa sili velikaška brezposelnost Angleže, da se čim prej odločijo: kam in kod na tem razpotju.

Tudi za računarje, kakor so Angleži, je težka odločitev. Na eni strani izročilo, skupna vez jezika in kulture, imperialni interesi, na drugi živahne gospodarske vezi z Evropo, h kateri pripadajo geopolitično tudi sami, ki pa spričo svojih razprtij in nesložnosti ne daje dovolj jamstva za nemoteno gospodarstvo.

Ne daje — vsaj zaenkrat še ne.

Toda Angleži so računarji. Računali in izračunali bodo, da se mora Evropa zediniti, da se bo zedinila in da bo to na vse zadnje tudi v njihovo korist.

Ali ni morda sporazum med Herriotom in Macdonaldom prav za prav sporazum Evrope proti Ameriki? Ali že ni s tem sporazumom Anglija zvezala svojo usodo z usodo Evrope, pravilneje vse ostale Evrope?

VESTNIK

Dr. Puntar Josip:

Zakaj je moral prenehati leta 1918. list „Jugoslovan“?

Pri obujanju spominov na bližnjo našo preteklost se človeku čisto pripeti, da jih veliko ne pozna dovolj te preteklosti, ali pa se jih ne spominja več tako natančno, ker je od l. 1918. dalje naše življenje v tako naglem razvoju in prenaseljenosti silnih dogodkov, da je povsem umljiva lenivost in zatemnelost našega spomina na tiste odločilne dni v l. 1917. in 1918., ko je bil po dolgem oklevanju avstrijski parlament po sili in bedi razmer končno vendarle sklican na zasedanje, na svoj sodni dan, svojo poslednjo sodbo za vseh bližnjih in daljnodoljnih let grehote ob svitu nove dobe.

Glasnik te za zatiranje slovanske narode na jugu nove dobe je bil med Slovenci list »Jugoslovan«, ki je bil po misli spočet že zgodaj spomlad l. 1917. še pred majniško deklaracijo in bi bil moral kmalu po nji priti med slovensko ljudstvo, a so ga razne ovire z oblastmi zavlekale tako, da je izšla prva številka šele 20. novembra 1917.

Zgodovina tega lista je nad vse zanimiva in nujno bi bil potreben opis te početne dobe »Jugoslovana« za vsakogar, ki prav te rojstne dobe ni doživel v zaledju, ali pa ne more o nji zajemati iz prvih virov, če se seveda za tak zgodovinski pomemben pojav sploh pobježe zanima. Morda se najde kdo, ki nam opiše za našo politično zgodovino

nič manj važen dogodek, kot je bil l. 1848. pojav prve »Slovenije«. Mislim, da bi bila v to najbolj poklicana dva moža, in sicer urednik »Jugoslovana« dr. Fran Jež, sedaj odvetnik v Belgradu, in pa dr. Izidor Cankar, vseučiliški profesor v Ljubljani.

Nič manj kot prvi pojav pa je zanimiv tudi konec »Jugoslovana«. O tem morem avtentično poročati, ker sem bil pri njegovi smrti sam osebno zelo prizadet. Zdi se mi potrebno, da pojasnim to zadevo, ker je razgovor o nenadnem koncu »Jugoslovana« čisto sprožil ugibanje, kaj je prav za prav povzročilo in kako je prišlo do tega, da je list »Jugoslovan« tako nenadoma prenehal v juliju 1918.; v času, ko bi ga bili še tako nujno potrebovali.

Prvo pojasnilo nam daje mala notica v »Slovencu« dne 20. julija 1918 pod naslovom:

Persekucije. »Jugoslovan« ustavljen. — Z odlokom od dne 20. julija 1918 je c. kr. policijsko ravnateljstvo v Ljubljani izdajanje lista »Jugoslovan« za nedoločen čas ustavilo. Eventualni pri- tožbi se »z ozirom na javni red in mir« ne bi priznala odločilna moč. Prepoved lista utemeljuje policijsko ravnateljstvo s tem, »da je »Jugoslovan« vzlic svarilu vztrajal pri svoji nezakoniti pisavi«.

Tako to, mislim, od urednika dr. Ježa previdno sestavljeno obvestilo slovenski javnosti o usodi za razvoj jugoslovanske misli med Slovenci odločilnega lista. Dobro bi bilo dobiti in objaviti dokument sam, omenjeni odlok policijske oblasti, ker je moral imeti več zanimive vsebine, kot jo je z ušesci kril previdni in obzirni urednik pri

svojem obveščanju, da je višja sila prestrigla listu nit za nedoločen čas radi vztrajno »nezakonite pisave«.

Toda jasnost v to vztrajno »nezakonito pisavo« dobi zgodovinar šele s primerjavo zaplenjene in nezaplenjene zadnje, to je 37. številke »Jugoslovana« od dne 20. julija 1918.

K sreči je ohranjena tudi nezaplenjena številka »Jugoslovana« in tako je možno posvetiti tudi v temo usodne »nezakonite pisave«, kaleče »javni red in mir« med Slovenci. Na mestu, ki je v zaplenjenem izvodu označeno z dolgo belo liso, stoji v nezaplenjenem članek nekega dr. Stasiča z naslovom: »Bliža se ura, bodimo veseli!«

Ta zgodovinsko važni članek pa se čita takole:

»Še nikdar ni načelnik avstrijske vlade tako odkrito naglašal, da je vladni avstrijski kurz nemški in da mora tak ostati. Te odkritosti smo od srca veseli. Zakaj poznali in čutili smo to avstrijsko politiko od nekaj že; samo to nas je težilo, ker so vsi vedno in povsod zakrivali — nemški vladni sistem.

V torek 16. t. m. je Seidler vrgel krinko raz obraz avstrijske vlade. To je edino, kar je vredno v njegovem poslovnem govoru! Kakor pri Czerninu v aprilu!...

Padajo krinke v zunanji, padajo tudi v notranji politiki. Od lanskega leta do letošnjega junija se je veliko pojasnilo in mnogo jih je, ki so pričeli tik pred polomom izpregledovati, kam vodi nemški kurs. Prepozno! Voz drči po strmini z nevzdržljivo silo in ni ga, ki bi mogel zaustaviti kolo v tisto smer, ki sta jo hotela voziti Czernin in

Vsekako — Velika Britanija, ali točneje Anglija je na razpotju. Če in kadar pravilno presodi in preračuna svoje koristi, mora nakreniti svojo pot k Evropi, katere bistven del je od vsega početka.

Dr. R—i:

Panевropa

III.

Panевropski načrt je rešil tudi narodnostno vprašanje. Panевropa je mogoča le kot svobodna skupnost enakopravnih narodov in je poglavitna narodna misel. Kulturna veličina in kulturna moč Evrope je ravno v tem, da je sestavljena iz toliko različnih narodnostnih prvin in da je zasidrana v tradicije teh prvin. Kultura cvete le iz svobodne diferenciacije, t. j. iz samosvojsstva, ne pa iz nasilnega izenačevanja, iz živega narodnega izročila, ne pa iz ubijanja zgodovinsko nastalih razlik. Kdor hoče izbrisati kulturne razlike, je sovražnik panевropske misli in ne zida panевropske stavbe, ampak uničuje in razdira Evropo. Le polizobražene misli, da koristi lastnemu narodu, če zatira drug narod. Resnični izobraženec in pravi državnik je vesel vsakega živega organizma in vsakega svobodnega kulturnega življenja, ker vidi v njem dopolnitev svojega lastnega narodnega bitja: spoštovanje tujega naroda dopolnjuje ljubezen do lastnega naroda. Veliki sinovi evropskih narodov so bili obenem tudi dobri Evropejci: od Danteja do Komenskega, Voltaira in Goetheja. Slovenski genij France Prešeren, najglobokejši čisti Slovenec, je želel, da naj bodo »bratje vsi narodi«. Rast narodne kulture, dvig narodnih idealov in narodnega izročila ter tradicije bosta v varstvu združene Evrope večja kot v razbiti.

Bedak je tisti, ki misli in govori, da bodo v Panевropi izginili mali in najmanjši narodi in ki hoče, naj majhni narodi izvrše samomor in se odreko svoji narodni misli in samostojnosti zaradi Panевrope. Panевropska misel ni hlapčevstvo in ne nasilje, ampak svoboda in novo življenje tudi za Slovence.

Vsak poskus tudi kakšnega velikega evropskega naroda, da bi si prilastil nadvlado v Panевropi nad drugimi evropskimi narodi, bi nujno povzročil to, da bi se mu uprli vsi ostali Evropejci in bi bila v tem trenutku razbita Panевropa. Zadnji poskus ustanovitve Vseevrope z nadvlado enega naroda je napravil Napoleon I. Takrat pa je bil francoski narod najštevilnejši v Evropi. Vključeval številnosti Francozov in vključeval genijalnosti Napoleona pa je ta poskus izpodletel zaradi volje do svobode in narodnega ponosa ostalih evropskih narodov. Evropski narodi morejo priznavati in se podrediti le volji vseevropske skupnosti, pri kateri pa enakopravno sodelujejo sami.

Osnovno načelo panевropskega načrta je dalje varstvo narodnih manjšin.

Brez resničnega in odkritega priznanja in izvedbe narodnih in verskih pravic manjšin, ki so ostale po mirovnih pogodbah v tujih državah, je nemogoče trajno pomirjenje in trajna skupnost narodov, ki meje eden na drugega. Manjšine so ali brezno, ki loči dva sosedna naroda, ali pa most med njima, ki ju veže. Zatiranje narodnih manjšin ogroža mir, kajti noben narod ne bo ostal trajno brez brige, če preganja sosed njegove rojake. Vprašanje enakopravnosti narodnih manjšin se da rešiti! Različne države so ga rešile vsaka na svoj način: Švica, Estonija, Finska, Sovjetska Unija, Kanada, Južna Afrika. Cela Evropa lahko reši manjšinsko vprašanje, toda le v okviru Pan-

evrope. Narodnostni problemi v Ameriki in Aziji so drugačni, popolnoma druge vrste kot so evropski manjšinski problemi. Manjšinskih problemov zato ne more reševati Zveza narodov, v kateri so države vsega sveta, ozir. jih ne more točno razumeti.

Manjšinsko vprašanje ni svetovni problem, ampak evropski.

Dokler pa plava nad Evropo vojna nevarnost, toliko časa je ovira za resnično izvedbo varstva manjšin samoobramba nacionalnih držav. Nacionalne države raznarodujejo manjšine, ki žive ob njih državnih mejah, tudi iz vojaških razlogov. Evropske manjšine bodo dosegle šele takrat popolno svobodo in enakopravnost, ko bo izginila vojna nevarnost v Evropi, tedaj v Panевropi.

Za Slovence je rešitev manjšinskega vprašanja tako važna kot za vsak drug narod. Še važnejša kot za nemški narod, ki ima tudi svoje manjšine raztresene po tolikih državah. Vendar je Nemčija sama vključb temu, da je odrezanih od nje toliko Nemcev, največja država na kontinentu razen Rusije, ki pa sega že v Azijo. Tudi okrnjena Nemčija je v bistvu tista kot je zgodovinsko nastala in njena kulturna moč in tradicija je ostala vključb versailleski mirovni pogodbi organična. Slovenski primer je pa edinstven v vsi novi Evropi. Edino Slovence so raztresle mirovne pogodbe naravnost v zasmeh načelom velikega Wilsona, posekali so našemu narodnemu telesu noge in roke, prav tako, kakor svoj čas Poljski s trojno delitvijo. Kdor veruje v vest sveta in človeštva, je prepričan, da bo vstal glas pravice, ki bo obsodil in popravil krivico, ki je bila storjena slovenstvu. Woodrow Wilson, strl v svoji duši, ker je moral med mirovnimi pogajanjmi tolikokrat popustiti od svojih načel, je izjavil, da Londonskega pakta ne bo priznal, usoda pa ga je vrgla s stola sodnika sveta, predno je mogel uveljaviti glas svoje vesti.

Slovensko vprašanje na Primorskem in na Korškem je mogoče rešiti na dva načina: ali s silo ali zlepa. Zlepa je rešitev v okviru Panевrope s priznanjem in uveljavljanjem manjšinskih pravic. Samo za Slovence je manjšinske pravice težko mogoče doseči, mogoče jih je pa doseči popolnoma, če priznajo pravice manjšinam v »Zvezi evropskih držav« vsi narodi vsakemu narodu, ker vsak narod s tem nekaj pridobi.

Panевropski načrt odpravlja tako rekoč meje med državami. Skoro vse meje v Evropi so nepravilne, kajti niso jih delali sodniki, ampak zmogovalci, ne po načelih pravice, ampak po razmerju moči. Različna so naziranja o tem, kakšna meja je pravična. Trdijo, da so edino jezikovne meje prave, drugi zopet, da so pravične le zemljepisne meje, tretji se zavzemajo za gospodarske, četrti za zgodovinske meje. Med temi načelnimi zahtevami so taka nasprotja, da je splošno priznan način razmejitve v Evropi težko doseči. Na miren način rešiti vprašanje razmejitve v Evropi je mogoče le tako, da izgube meje svoj sedanji pomen in postanejo čisto navadne upravne meje. Sedanje meje pa izgube politični pomen, če se ustvari zveza evropskih držav, gospodarski pomen, če se sklene evropska carinska zveza, vojaški pomen, če se zagotovi varnost, nacionalni pomen pa, če dobe narodne manjšine popolne pravice. Taka omilitve mej pa tudi ne izključuje mirne in sporazumne poprave mej samih. Nasprotno: poprave državnih mej, ki bi pri sedanjem stanju v Evropi naletele na nacionalni odpor, bi se dale doseči v združeni Evropi veliko lažje, ker bi itak izgubilo

Seidler v družbi vsenemške organizacije v mejah monarhije in izven nje.

Od aprila letošnjega leta je padlo že toliko odločitev, da za Nemce ni rešitve: Seidlerjev padec je gotov in z njim se vrača v grob načelo nasilja in neustavnosti. Vemo, da se nam ni treba veseliti bližnje bodočnosti, to pa nam je v trdni zavesti, da smo dospeli do zenita politične vročine. Nemci so pritirali avstrijski svoj sistem do absurda; če ga še niso do popolne razvidnosti, to nič ne de. Politično zrel mož ve, kako visoko in nizko stoji kazalec v političnem ozračju v monarhiji in izven nje. Ne bomo razlagali tega, vojaka je nas vse ponotranjila in razbistrila, da dobro ločimo preokrete v splošni in domači politiki.

To lahko mirno trdimo, da smemo Jugoslavlani biti s potekom stvari popolnoma zadovoljni. Vse se razvija, kakor si le moremo želeli. Ne pozabimo nikdar, da je Seidler govoril ob zatonu tistega sistema, ki je hotel uzakoniti za veke nad nami načelo nasilja in brezpravnosti. Nemška nadutost in ošabnost sta s Seidlerjem dospeli do tiste meje, preko katere ne bo mogel nemški šovinizem nikdar več. Zakaj vstaja nova doba tudi malim narodom monarhije! Z boljševiki se nismo zastonj bratili v Brestu Litovskem... Nismo zastonj sklepali z revolucionarji miru. Tedaj se je Czernin še ironično posmehoval načelniku jugoslovanskega kluba. V terek je sedel v parlamentni loži in zehal. Kdaj pride tja Seidler in drugovi? Vse ob svoji gotovi uri, ki ni predaleč. E, prišla bo, prišla ura svobode in enakosti vseh avstrijskih narodov in padli bodo zadnji ostanki privi-

legiranih stanov in narodov. Nova doba gre čez mrtve in žive, bodoče mrtvece.

Czernin — Seidler — Götzendorf*:

padle so padle zvezde tri...

Vse je vihar razdjal,
narod pa zmeraj stal,
gledal nad Triglavom
neba obok...

Ta članek je zadal smrtni udarec listu. Zjutraj ob pol 6. uri 20. julija, ko bi bil moral list iziti, je prišel v Učiteljsko tiskarno, kjer so list tiskali, policijski komisar s strogim naročilom, da mora izslediti pisca, ki mu je pretila po tedanjih zakonih, kot so poučeni trdili, precej dolgoletna ječa. Gospod F., policijski komisar, je prebrskal v tiskarni ves pepel, zasliševal vse stavce in pritiskal na urednika, da izda pisca, a bilo je tedaj zaman vse prizadevanje. Pisu, nestrpnost čakajočemu v kavarni na izid lista in sporočilo tovariša urednika o usodi članka, je ob pol 7. uri zjutraj veselega in hkratu žalostnega lica sporočil dr. Jež, da je bil k sreči ob 5. uri zjutraj rokopis sežgal in tako uničil vsako sled, da pa je tudi skoro gotovo konec lista, kar je potem odlok še isti dan potrdil. Kako točno in pravilno je zrl pisec dr. Stasič v razvoj dogodkov bodočih dni, je pokazal že nekaj dni pozneje prvi politični dogodek, ki je bil napovedan v članku z namigom na bližnje Seidlerjevo slovo.

Dne 22. julija se je Seidler res moral za vedno posloviti in z njim nemški kurz!

* Potvorja za »Hoetzendorfa«.

vprašanje meja sedanji pomen in ostrino. Kajti v Panевropi niso državne meje ovira ne za promet, ne za gospodarski razvoj, niti niso nasip za obrambo. Prehod iz ene panевropske države v drugo bi bil prav tako lahek kot prehod iz enega švicarskega kantona v drugi.

Slovenska kmetija bo mogla uspevati le, če bo pridelovala drobne in kvalitetne pridelke, kakršni ne preneso dolgih transportov, in če bo take pridelke, ki jih morajo mesta sproti kupovati (sočivje in zelenjavo, sadje, mleko itd.), lahko tudi razpečavala. Naša zemlja mora biti rezervar za dnevno aprovizacijo velikih mest, v katerih se zbira mednarodni dobiček in ki so v bližini naše kmetije. Pred mirovnimi pogodbami je živela slovenska kmetija od Trsta, Pulja in Reke, vinogradništvo pa severne Štajerske in severnih alpskih pokrajin. Slovenska zemlja je tranzitna zemlja za mednarodno trgovino, ki gre od Jadranskega morja na sever. Precejšeni presežek slovenskega prebivalstva bi živel lahko od mednarodne tranzitne trgovine, kot je to v prejšnjih časih. Industrija, ki ima na naši zemlji surovine, je gotovo v bistvu zdrava ali pa mora imeti sicer naravne pogoje doma; umetna industrija nima prihodnosti. Kmetija pridobiva prvotne dobrine iz zemlje same, ne pa navideznih dobičkov.

KULTURA

Nekaj o naši osnovni in meščanski šoli

Po zakonu o osnovnih šolah imamo nižjo osnovno in višjo narodno šolo, vsaka naj bi trajala 4 leta. Nižja naj bi dajala osnovne pojme izobrazbe, zlasti branje, pisanje in računanje; višja naj bi se ozirala na krajevni značaj in se delila na kmetijski in obrtno-industrijski tip. Prav tak značaj poleg trgovskega ima pa prav za prav tudi meščanska šola. Kaj sedaj?

Najprej bi bilo treba opustiti imenovanje »meščanske«; zakaj pri nas prevladuje malomeščanstvo, t. j. pol kmet, pol obrtnik ali trgovec, ker velikega meščanstva nimamo, oziroma ga je malo, ko se polagoma ustvarja poleg tujega kapitala.

Delitev v nižjo in višjo osnovno ali ljudsko šolo bi lahko ostala in naj bi imela določeni namen; dosedanja meščanska šola pa naj bi se izpremenila v pravo strokovno šolo za razne pridobitne panoge. Osnovna šola (8 let) bi morala biti obvezna, a strokovna šola (4 leta) bi bila neobvezna, dasi bi bilo želeli, da bi jo obiskovalo čim več kmečke, obrtne in trgovske mladine, ki bi se ž njo uvajala v svoje praktično življenje. Pot v srednjo šolo (gimnazijo) naj bi sicer posameznikom iz teh šol ne bila zaprta, vendar bi bilo koristno, ako bi se današnja srednja šola izdatno razbremenila, kar naj bi dosegli s temi strokovnimi šolami.

Drugo, kar zahteva izpremembe, ki jo tudi prizadeti želé, bi bila višja, akademska izobrazba učiteljstva. Dovršena srednja šola naj bi bila pogoj za vstop v pedagoške akademijske ali kakor bi se že imenovali ti oddelki visoke šole. Današnji izobraženi svet izroča svoje najdražje, kakor večkrat poudarja, svoje otroke — skupini ljudi, ki jim ne privoščijo sebi enake izobrazbe in zato tudi ne enakega stališča v družbi. Ali ni to nekaj čudnega: v očeh tega sveta prav za prav manj vreden človek vzgaja njih mladino — podobno grškemu vzgojitelju, ki je bil suženj!

Toda ne glede na to socialno stališče: zaradi pouka in vzgoje mora imeti moderni učitelj višjo izobrazbo. Današnja šola ni šola »šibe«, ni šola ubijanja v glavo nekih preprostih resnic, ampak danes hočemo tudi v šoli resničnega in polnega življenja, resnične in polne življenjske samodelavnosti.

Učni obseg in učni postopek zahtevata od današnjega učiteljstva veliko splošnega in vzgojnega znanja. Učiteljjevanje bodi v resnici poglubi, t. j. svobodno, po duševni sposobnosti in nagibu izbrano udejstvovanje človeške osebnosti. Za ta poklic, ki naj bi ga rodila v prvi vrsti notranjost posameznika in ga ne bi izsilile zunanje razmere, naj se vsakdo primerno umsko in нравno pripravi, da ga ne bo vršil v življenju kot ubit težak, ampak kot ustvarjajoč umetnik, ki oblikuje človeške duše.

V zvezi s tem kot neobhodni pogoj se mora končno uveljaviti državljanska in učnovzgojna samostojnost učiteljstva. Kdor hoče trajne, plodne uspehe od šolske izobrazbe, ta bo uvidel potrebo učiteljske stalnosti.

Zamera vaškega mogotca, krčmarja ali mesarja, ker učitelj ni njegov odjemalec, ali komurkoli nasprotno svetovno naziranje ne bi smelo biti nikakor merilo, po katerem se reže učiteljstvu kruh, ako je sicer kos svoji nalogi. In prva njegova dolžnost je v šoli.

Ako dobi učiteljstvo višjo, duhovno svobodno izobrazbo in neha biti predmet medsebojnega strankarskega obračunavanja, najde samo po sebi primerno stališče v narodu. Slab učitelj v šoli, a dober strankar izven nje bo začel izginjati in se umikati človeku, ki bo po svojem nagnjenju in po dejanski potrebi delo v šoli nadaljeval izven nje. Ne na povelje od zunaj, a zato tudi brez strahu za svoj kruh, bo vršilo učiteljstvo izvenšolsko delo kot svojo notranjo potrebo in narodno dolžnost. Duhovno svobodni učitelj bo v vsem svojem nastopanju trden, a tudi ponosen in strpen, ker mu bosta dajali hrbtenico izobrazba in stalnost.

Prvi korak do svoje osamosvojitve je storilo učiteljstvo samo s tem, da se je združilo v eno organizacijo. Mnogo je še ostankov prejšnjega mišljenja, ni še dovolj ustaljen vsak korak, ker časih eni in drugi skupini stopinja nekoliko izpodrsne ali izpodeli, tudi ni učiteljstvo samo gospodar vsega svojega položaja; toda misel skupne stanovsko-strokovne organizacije brez strankarske uslužitve na levo in desno je pravilna: led je prebit.

Alfa.

OPAZOVALEC

S POTA.

Govori s komerkoli, vsak ti toži o gospodarski stiski, o bedi in pomanjkanju dela in jela. Kmet in delavec, trgovec in obrtnik, hlapec in uradnik tantiguje in obupa, češ, vse pojde v nič, če se gospodarsko stanje kaj kmalu ne bo sprevrglo na bolje. Res je joj, da Bog pomaga. Vendar je dosti krivde tudi v nas samih. Bolni smo, slepi smo, v samih zablodah živimo, le spoznamo ne tega.

Gospodskost na kmetih.

Po deželi motoglavi zabloda prevzetnosti in gizdavosti. Kmet je siromak, da se Bogu smili, denarja še za sol nima, deset dinarjev mu je že velik denar, otroci pa se mu nosijo čisto po mestno in nad stan. Hči, z modnimi rokavicami na rokah, ob nedeljah drobenca v lakastih, žametnih in še drugače mestnih čevlčkah, prekratkih in preozkih, da od bolečine vidi tri sonca, ko se spotika po nerodnih kolovozih in si ob grmičju in resju praska in para svilne nogavice in pajčevinasto oblekco, nepriljavno in grdo po kroju, malovredno po kakovosti in drago po ceni; lice, mlado in zdravo, si čička in lička z modnim beležem in rdečilom!... Sin ni dosti boljši. Imeti mora nakroban ovratnik in modno ovratnico, moden klub, obleko iz dragega sukna in po mestno ukrojeno. — Ljuba otroka, ali res ne čutita, kako vaju tisto noro malice pači in smeši? In kako škoda je denarja za neumno in nezdravo obutev, za predrago in neprimerno obleko? Ne tratite denarja in svojega dobrega imena! Saj ne rečem, le hodita v noši čedna in čista, nikar pa ne posnemajta mesta, ki vrtoglavi za še bolj neumnimi tujimi mesti! Iz mesta ni še nikoli nič prida prišlo med nas, najmanj pa domačnosti in — spodobnosti.

Nazaj k rodni zemlji.

Zagledanost v mestno modo kaj rada premami kmečkega človeka, da domu obrne hrbet in zmotoglavi v mesto, tvornico ali celo rudnik. Siromak misli, da se bo čisto pogospodil prav ondot in da mu ne bo treba opravljati težkega dela. Seveda se siromak kmalu zave, kako grdo se je zmotil, ko je nezvesto zapustil očetni kmečki dom. V delež mu je delo, ki si ga doma ne bi bil priteknil, vsak dan mu prinaša novih in vedno večjih ponižanj, hlapec je hlapec, nesvoboden in vsakomur pokoren, ko doma še očeta ni slušal rad; in za vse to prejema plačilo, da ob njem ne more ne živeti ne umreti. Če se naposled še oženi in si zarodi kopo otrok, strada z njimi in v nezdravih stanovanjskih brlogih trpi vse hudo in veča obupno vojsko nezadovoljnega, nemirnega mestnega in industrijskega proletarijata... Medtem mu hira očetni dom, onemoglost in osamelost bridko v razpad ženeta kmetijo, ki je ob delavca in ob ljubezen. Naša slovenska zemljica je uboga, vsem svojim otrokom le v tenkih rezinah reže kruh. Zdoma naj bi torej šel le tisti, ki res nima nič; pa še ta bi storil bolje, če bi moč svojih rok dal v službo domači zemlji. Kmečki proletarec ali nemanič živi lepše, svobodneje in bolje kakor mestni in industrijski suženj. Kdor je zvest zemlji, vsaj zdravja ne zgubi ob delu v zdravi naravi in si duše ne pogubi v močvari mestne sprijenosti in kapitalistične brezvestnosti.

Nazaj k rodni zemlji, vrnite ji srce in roke! Domača zemlja, z znojem vsega rodu prepojena, je nam vsem dobra mati. Kmetovanje je največje, najlepše in najbolj pošteno delo, v njem sta ljubezen in molitev...

Pijanstvo.

Še huje kakor modna norost in beg z domače zemlje nas ponižuje, sramoti in obubožuje — pijanstvo. Ljudje božji, Slovenci, kaj vam je? Postojte, preudarite, nehaite! Ali ni blazno, zaprav-

ljati denar, ali ni sramota, živinsko se vesti in klati, da ves svet roke vije nad nami... Veste, oblezel sem že dosti tujine, spoznal nekatero ljudstvo, ampak tako gnusnih pijancev in klavcev nisem videl nikjer in ne slišal o njih, kakoršnih se le preveč dobó med nami. Pa ne zametujem vina; rad bi le, da bi piveci bili zmerni, varčni in spodobni. Najhuje pa te prizadene, če gledaš pijano mladino; skrbi te, kaj bo s takim rodom, ki je zapil in zapravljal zavest samega sebe. Kako me je sram, ko vidim kmečko mladino, ki odhaja v vojaško službo in preklinja joč kovčge meče ob tla, se valja po blatni cesti in rjove in nori, kakor bi bila blazna. Ali je to res potrebno? Ali ni škoda denarja, zdravja in dobrega imena? Slovenski fant, kaj ne vidiš, da te gleda vojak južnjak,

ki od gnušenja pljuje za teboj, »kulturnim« zapadnjakom?... In tobak? Ali ni gnus in sramota, da nam že smrkavi mladinci žgo tobak in se še zavedamo ne, kako je to škodljivo za ljubo zdravje?... Vera moja je, da gospodarska stiska ne bo splahnela, dokler se ne bomo navadili zmernosti in dokler se ne bomo oprijeli prave naprednosti v gospodarstvu bolj nego v modi in opičem posnemanju tujih priskuti. Začnimo, vsak naj začne pri sebi, pa bo spet lepo na naši mili slovenski zemljici!

*

Nemška državna kriza.

Preteklo nedeljo so volili Nemci svoj državni zbor. Uspeh je ta-le:

1.) Centrum ne samo, da ni omajan, ampak je celo narastel. Istotako komunisti.

2.) Socialni demokratje so sicer izgubili nekaj mandator, toda niso jih izgubili na narodne socialiste, temveč na komuniste.

3.) Meščanske stranke so največ izgubile. Njihov dedič je Hitlerjev narodni socializem.

4.) Boj narodnih socialistov in meščanskih strank proti »marksizmu« je obe marksistični stranki kot celoto (socialne demokrate in komuniste) samo ukrepil, a v notranjosti pomaknil delavske množice bolj na levo.

5.) Fašistični narodni socializem je danes v Nemčiji najmočnejša stranka.

6.) Spričo sedanjega razmerja strank bo državni zbor komaj sposoben za delo, kar je najbolj vroča želja vseh tistih, ki hrepene po diktaturi.

Kakor smo izkušali dokazati danes teden, bi pomenila vsaka diktatura prelom med severno in južno Nemčijo.

Za kritičnega opazovalca je morala dobiti nemška enotnost močno razpoko tisti hip, ko je smel in mogel bavarski ministrijski predsednik dr. Held groziti, če pošlje Papen, torej nemški državni kancelar, tudi na Bavarsko državnega komisarja, da ga bo dal zapreti...

Medtem je priobčil Fritz Schäffer dne 30. julija t. l. v »Vossische Zeitung« sestavek, ki je naša izvajanja podprl, da bi jih nihče bolj ne mogel. Pripominjamo, da je Schäffer predsednik bavarske ljudske stranke in državni svetnik, torej v položaju, ki mu nalaga, da tehta besede, predno jih napiše. Njihova daljnosežnost je zategadelj še bolj očitna.

Schäffer pravi med drugim:

Ali naj je blagoslov za Nemčijo, če izginja državna misel bolj in bolj v uradne sobe centralne birokracije v Berlinu? To bi pomenilo za Nemčijo prefektovski sistem s pečatom provincializma, ki bi bil pa za Bavarce neznosen. Mi na jugu smo rojeni za širše in svobodnejše državno osredje. Je pač tako, da za nas Bavarce Nemčija še ni pri kraju pri Passauu in Salzburgu*. Nemški problemi se začenjajo za nas šele onkraj naše meje.

Slavnoznana »majnska črta« ni noben pojem, s katerim bi mogla delati naša bavarska politika. Zato kličemo čez Majno: Pomislite, da je tudi južno od Majne, ali bolje rečeno, južno od nemškega sredogorja Nemčija, ki ima prav tako pravico, da oblikuje nemško državnost, kakor Nemci na severu države.

Ta Nemčija pa ni primerna za upravni in vladni predmet kake centralne državne birokracije. Dokler se ne uveljavi ta osnovna resnica v nemški politiki, dotlej ne bomo imeli ravnotežja v njej.

Če je v teh dneh izdala Bavarska ljudska stranka geslo za pravico in svobodo, je storila to v spoznanju velikih nevarnosti, ki ogrožajo danes te najvažnejše osnove resnične kulturne države. Slepa zahteva po diktaturi izraža najbolj golo načelo samovoljnosti, ki ga je mogoče vzdrževati samo s ponižanjem prava in z izdajo svobode. Če bi se hotela v Nemčiji diktatura uveljaviti, bi morala razrušiti vse stanice organske državne zgradbe in izročiti

* Podčrtal Schäffer.

osrednjemu birokratizmu vso oblast.

Bavarska ljudska stranka ve torej prav dobro, kaj dela, če gradi v Bavarski trdnjavo v varstvo Nemčije pred diktaturo, ki bi jo obubožala in ponižala.

Nemška ideja prava in svobode, ki naj ima v Bavarski zanesljivo zavetje, je izmed najglobljih nemških kulturnih idej.

Odločiti se moramo za oba ali proti obema. Pravilno je spoznanje, ki ga je zastopal v časopisju pred kratkim vseučiliški profesor dr. Schreiber iz Münstra v razpravi o »Bavarski in državi«:

»Nemogoče je trajno vzdrževati velika nemška kulturna središča, če niso kakorkoli politično svojeppravna. To politično svoježitje mora sezati preko manjšega in ožjega tipa občinske samouprave, če naj se uresniči dekompozicija nemške kulture.«

V nadaljnjem zahteva Schäffer spoštovanje pred državno samostojnostjo Bavarske in drugih nemških držav ter zlasti tudi finančno samostojnost.

Kdor zna čitati med vrstami, temu ne bo težko, razbrati iz njih precej neprikrito grožnjo, da je pripravljena Bavarska, če treba, se tudi s silo upreti sili, češ, pustite nas pri miru, če ne se ločimo od vas.

Toda možje kakor Schäffer, so drugim Bavarcem vse prezmerni, in monakovska »Allgemeine Rundschau«, istotako z dne 30. julija t. l., jih ironizira, češ, zaupali smo na dramečnega se bavarskega leva, pa namesto rjojenja smo slišali zgolj nekaj renčanja. Vzporejaje Bismarcka in Papena pravi, da je bil Bismarck prvi kancelar novonemške države prusko-hohenzollerskega kova, Papen pa bo najbrž njen poslednji. S tem pa še noče reči, da se bliža tretje cesarstvo, kajti to, kar si mislijo pod njim Hitler in tovariši, ne bi bilo nič drugega, nego golo nadaljevanje »drugega cesarstva«, ki je kljub republikanski državni obliki meso od mesa cesarske Nemčije in duh od duha Bismarckove »podaljšane Prusije«. Sicer pa sta si podobna Bismarck in Papen samo v tem, da sta oba bolj Prusa nego Nemca. 20. julij bo zavzemal v zgodovini nemške države posebno stališče, kajti tega dne je Papenov kabinet postavil svojega šefa za državnega komisarja Prusiji. Navedeni razlogi pa so dovolj piškavi. Sicer je šele pred nekaj tedni izjavil Papen južnonemškim deželam, da ne misli postaviti na Pruskem državnega komisarja. Očitno goji kabinet pruskih plemičev prav posebno prusko-hohenzollersko izročilo, v katerem je bilo besedolomstvo najznamenitejša posebnost. Kdo bo torej verjel Papenovi vladi, da ne misli ukreniti kaj podobnega proti drugim nemškim zveznim državam? In zakaj bi se ne moglo zgoditi tudi na Bavarskem to, kar se je zgodilo na Pruskem? Gospod Esser je že zahteval državnega komisarja za Bavarsko, in širijo se govorice o trideželnem državnem komisarju za Bavarsko, Württemberško in Badensko. Ali se ne bo vendar enkrat naučila Bavarska iz svoje zgodovine zamujenih prilik, kaj zahteva ura, morda zadnja ura? Bavarska na straži? Nobena stranka, temveč nemška Bavarska kliče in čaka.

Res, bolj jasno ni mogoče govoriti!

Razvoj ne gre nikjer v skokih, tudi v Nemčiji ne pojde. Vsak korak mora biti marveč pripravljen na dolgo roko. Tako je tudi v pričujočem primeru. Zato bi bila napačna vsaka prenačljena sodba.

Le nekaj je gotovo: razpoka med severno in južno Nemčijo, še nedavno tega pokrita s širokim plaščem narodnih in meddržavnih zbirnosti, je na široko zazijala.

DEJSTVA IN DOGODKI

Vabilo

Tednik »Slovenija« je ustanovljen iz čistih in idealnih namenov.

Sodelujejo pri njem slovenski, kulturni ljudje.

Rodila ga je potreba: tisto, kar bodi prvotna podlaga za vse, ki jih je rodila slovenska mati.

Sedaj, ko nastaja nova Evropa, more Slovence rešiti le sodelovanje pri velikih gibanjih, ki hočejo Evropo preobraziti. Le tako se bo pokazalo, da živi v Evropi tudi slovensko vprašanje.

Vse naše gibanje in naše gospodarstvo bo treba prikrojiti velikim evropskim načrtom, da se ohrani naše ljudstvo. Naša kultura naj bo globoka, da bo stala vstric velikim kulturam.

Globoino, npravenost, resnost in odločnost je treba dati naši misli.

To je naš namen.

Naša sredstva so skromna, poslali smo pa list vsem, o katerih mislimo, da imajo zanj zanimanje in katerih naslovi so nam bili znani. Prepričani pa smo, da smo spričo pomanjkanja zvez in večjega upravnega ustroja prezrli veliko resničnih interesov.

Zato prosimo vse, ki ste za list: širite ga vsak v svojem krogu, sporočajte nam naslove ljudi, ki bi jih utegnili šteti za naročnike, zlasti pa, prijavljajte se nam kot zaupniki vsi tisti, ki ste voljni, da za list storite kaj več.

Naročnina 60 dinarjev na leto, to je 5 dinarjev na mesec, je zmerna in tudi danes znosna. Radi pregleda prosimo, da jo vsak po priloženi položnici čim prej poravnava. Naš račun pri poštni hranilnici ima številko 16.176.

Kdor lista ne namerava naročiti iz kateregakoli vzroka, naj izvoli list takoj vrniti.

Uredništvo in uprava tednika »Slovenije«, Ljubljana, Wolfova ulica 12.

*

Masarykova poslanica študentom.

27. julija t. l. se je vršil v Brnu enajsti mednarodni študentski zbor. Udeležili so se ga zastopniki Avstralije, Avstrije, Belgije, Kanade, Bolgarske, Kitajske, Češkoslovaške, Danske, Francije, Nemčije, Anglije, Holandije, Ogrske, Indije, Jugoslavije, Poljske, Rumunije, Južne Afrike, Španije, Švedske, Švice, Zedinjenih držav Amerike in Turške.

Zboru je poslal Masaryk, sedaj češkoslovaški državni predsednik, a prej — in prav za prav še vedno! — znani in priznani vzgojitelj dveh rodov vseučiliške mladine, tole pismo:

»Pozdravljam inozemske goste, ki so prišli k letošnjemu zborovanju vaše mednarodne dijaške organizacije, vašim posvetom in razpravam pa želim uspeha.

Znani so mi smotri vaše organizacije in spored letošnjega zbora. Razen svojih strokovnih študij imate vprašanja dobe, kakor jih imamo vsi, ki se resno bavimo z javnimi vprašanji. Če naj postavim nekaj besedi, bi poudaril, kar sem često storil že prej kot akademični učitelj, da se izobražujete vestno v svoji stroki: tako zvana stiska izobraženstva izhaja tudi odtod, da veliko akademično izobraženih ne zadovoljuje dovolj v svojem delovnem področju in da si tako ne morejo pridobiti zaupanja meščanstva. To je vsekakor v zvezi s tem, da akademično izobraženi ne le ne izrabljajo pravilno in korenito visokih šol, ampak da tudi v svojem praktičnem udejstvovanju kot zdravniki, uradniki, inženjerji, duhovniki itd. ne hodijo v stop z napredujočo znanostjo. Zdi se mi, da je zelo nujno vprašanje, kako bi se dalo preskrbeti izobražencem redno nadaljevanje študija oz. učenja v korist ne samo izobraženstvu, ampak tudi vsemu meščanstvu.

Izpregovoril bi še rad besedo o političnem izobraženstvu. Na tem področju izobraženstva nič kaj ne cenijo, ker zapade kaj rado in lahko splošnemu političnemu diletantizmu in amaterizmu; tudi politika je znanost, in politična praksa zahteva strokovnega znanja kakor vsaka druga stroka. In ravno demokracija mora zahtevati od svojih poslancev, ministrov in uradnikov politične izobrazbe. Republika in demokracija rabita kakor druge državne oblike vodnikov, izobraženih in kajpada tudi skušenih vodnikov. Lahko je, delati v politiki z velikimi gesli in programi, ali težko je, svetovati, kako naj se stvari pravilno izpreminjajo, kako naj se program pravilno in častno izvršuje. Ne pravim, da naj ne bi imelo izobraženstvo nobenega političnega navdušenja in napetosti, nobenega čuvstva, toda rečem mladini, naj tudi politično misli. Znanost, prava znanost, ne zadušijo resničnega čuvstva in resnične vneme, zato pa še ni vsako čuvstvo in vsaka vnema resnična in upravičena.

Mladi sodelavci, varujte se vedno in povsod pred publicami!

V sporedu vašega zbora berem, da ograža pomanjkanje mnogim dijakom njihovo zdravje, da postajajo potem obupanci, ki iščejo rešitve v socialnem in političnem ekstremizmu. Neki ekstremist je rekel, da lakota ni noben program, mi moramo naprej, moramo napredovati, in to pomenja, zboljševati stvari z razumom in delom. Radikalizem z leve vodi v radikalizem z desne, to nam je povedal Havliček s poudarkom. Zdi se mi pa, da se dela danes politika le preveč od zidu do zidu, s katerim izrazom mislimo na žganje, na vinjenost.

Ne morem se spuščati v razbor povelje dobe; stvari so slabe dovolj in zato moramo čim več misliti. Tudi vi, mladinci: kako neumnost napravi lahko mlad, stremeč človek, zlasti, če ima tako številne zglede na gospodih očetih. Pazite samo, da ne napravite nikoli nič nečastnega ali celo nizkotnega, česar bi se morali sramovati do najbolj pozne smrti. Torej — če že politiko, potem pametno in pošteno politiko!

Odpravljene in skršene srednje šole.

S 1. julijem je odpravljenih 13 nepopolnih srednjih šol, 12 popolnih, med njimi gimnazija v Ptuj, je izpremenjenih v nepopolne (nižje), popolna srednja šola je odpravljena samo ena, III. gimnazija v Ljubljani, 6 ženskih gimnazij se je združilo z moškimi zavodi, učiteljske je odpravljenih pet, a pri treh se združita moški in ženski zavod, med njimi v Ljubljani in Mariboru.

Za mladino odpravljenih ali skršenih zavodov naj bi ministrstvo prosvete pravočasno odredilo, kam naj se vpišejo, da se število primerno razdeli med ostale zavode, ker bi bili sicer nekateri preveč obremenjeni.

Davčni opomini itd. in slovenščina.

Davčna uprava za mesto Ljubljano pošilja davčnim zavezancem opomine samo v srbohrvaškem jeziku. Pred kratkim so zahtevali hišni posestniki v Sloveniji, naj finančna uprava izda obrazce za najemne pogodbe, ki so predpisani po taksni noveli za Slovenijo v slovenščini, ker je bil slovenski jezik popolnoma prezrt, ko so tiskali v Belgradu obrazce za najemne pogodbe. Minister dr. Kramer je na to na ustanovnem shodu JRS DP v ljubljanski Kazini priznal, da je tudi slovenščina državni jezik, in obljubil, da bodo takoj izšli obrazci za najemne pogodbe v slovenščini ter da je neki podrejeni uradnik kriv, da že v začetku ni bilo slovenskih obrazcev.

Če je slovenščina državni jezik, jo je treba upoštevati tudi v davčni upravi in celo pri iztirjevanju davkov, ki jih ljudstvo težko in v Sloveniji še točno plačuje.

Dr. Seipel umrl.

2. avgusta t. l. je umrl na Dunaju večkratni avstrijski zvezni kancelar dr. Seipel. Na seji avstrijskega narodnega sveta dne 3. avgusta je posvetil njegov predsednik dr. Renner spominu pokojnika nekaj toplih besedi, ki obenem dobro označujejo Seipla kot moža in njegovo delo. Če pomislimo, da je Renner pripadnik socialistične stranke, ki je bila s Seiplom vedno v hudi borbi, je ta govor tudi dokaz visoke politične kulture.

Renner je izvajal:

»Ljudsko zastopstvo republike obžaluje smrt moža, katerega genij je gospodoval nad prvim desetletjem njenega obstanka. Danes je umrl Ignac Seipel, 56 let star, in čeprav smo vedeli, da ga bolezen ograža, smo vendar upali, da ga ozdravi njegova žilavost in neupogljiva moč njegove volje. Toda premagala ga je neusmiljena moč narave, in Seipla ni več!

Rojen je bil 1876. leta na Dunaju, postal katoliški učitelj, profesor moralne teologije najprej v Salzburgu in pozneje na Dunaju. Poznal je gospodarsko stisko svoje dobe in se je posvetil socialnemu vprašanju. Ministrski predsednik dr. Lammasch mu je poveril vodstvo ministrstva za socialno skrbstvo. Polom države mu ni dal, da bi bil svoje ideje v tem uradu uveljavil. Zato je sklenil, uveljaviti se poslej v okviru krščansko-socialne stranke.

Njegove odlične sposobnosti so ga napravile kmalu za vodnika njegove stranke in mu naložile poklic, da je posegal v odločilnih trenutkih v usodo naše države. Iz dobe ustavodajnega narodnega zbora naj omenjam samo, da je bil poročevalec pri posvetovanju o dveh osnovnih zakonih: zakonu o ljudskem zastopstvu in o zvezni ustavi. Od leta 1922. do 1929. je bil Seipel petkrat zvezni kancelar.

Moja naloga ni, podati samo približno sliko njegove delavnosti. Glavno delo pokojnika, preureditev razrušenega narodnega gospodarstva, je dala osnove našemu državnemu in gospodarskemu razvoju.

Gospodarska nasprotja ločijo najboljše duhove. Toda pripadnost k stranki ne izključuje priznanja nasprotnikove osebnosti. Če naj pokažem na Seiplovo posebnost, bi poudaril, da je z znanstveno vestnostjo motril sodobne politične probleme in da jih je skušal obvladati z najglobljo osebno resnobo.

Ponarejanje bankoveev.

Pred kratkim je prišlo v promet več ponarejenih 100- in 1000dinarskih bankoveev. Za ponarejevalce se ljudje, kakor vedno za take stvari, seveda precej zanimajo. Kakor pa poroča »Slovenec«, je izjavil upravnik policije njegovemu poročevalcu, da imen ne bodo dajali v javnost. Izvedeti jih bo mogoče torej šele, ko se bo stvar obravnavala pred kazenskim sodiščem.

Banatski Slovaki

si osnujejo svoje književno društvo, ki ga bodo po zgledu sorodnih društev imenovali »Matico«.

GOSPODARSTVO

Samopreskrba.

Avtarkija = samopreskrba, to je ena izmed tistih značnic, ki jih danes srečujemo na vsak korak, ali bolje slišiš iz vsakih ust. Kajti bolj ko je ustroj družabnega življenja zamotan, bolj ko postajajo nepregledni vzroki in viri naše gospodarske, kulturne in нравstvene stiske, večje je človeško hrepenenje, izenostaviti vsa vprašanja in jih prevesti na čimbolj preprost obrazec. Tako močno

je to hrepenenje, da po navadi potiska v stran vse razloge zdrave pameti, in tisti, ki prihaja s takim preprostim obrazcem za dokončno rešitev iz vseh stisk in zadreg, se lahko zanese, da bo imel poslušalcev in pritrjevalcev tem več, čim bolj bo njegovo geslo preprosto in s čim večjim prepričanjem ga bo razkladal. Če je to prepričanje resnično ali narejeno, to že ni tako važno, kako bi sicer mogli nemški nacionalni socialisti združiti tolike množice sicer treznega nemškega ljudstva okoli sebe.

Ena takih krilatic je tudi beseda o avtarkiji, o gospodarski samodovoljnosti in samopreskrbi. Izveneva po navadi v zahtevo: čemu bi kupovali drugje v inozemstvu, pri tujcih, ki so nam dostiokrat sovražni in zavistni, če imamo pa doma vsega dovolj ali če vsaj doma lahko vse pridelujemo in izdelujemo, česar nam je treba.

Zelo preprosta in prikupna je ta zahteva, in tako pametna, nesebična in koristna se zdi na prvi pogled. Šele, če si jo ogledujemo od blizu, vidimo, da ima več kot eno slabo stran.

Najprej je treba poiskati pogoje, pod katerimi raste zaključeno, samodovoljno gospodarstvo na eni in gospodarstvo, osnovano na mednarodni prometu, na drugi strani. Niti časa niti prostora nimamo, da bi raziskavali zakone razvoja enega ali drugega načina gospodarstva, samo na posledice in uspeh smemo in moramo opozoriti. In tedaj vidimo, da je samodovoljno gospodarstvo prvotna, torej v razvoju nižja stopnja, in da so prav najhitreje razvijajoča se gospodarska ozemlja zasnovala svoje gospodarstvo na najširšo osnovo, na svoboden svetovni promet. Tako je bilo gospodarstvo Nemčije, Anglije, Amerike do vojne, in prav Amerikanci so tisti, ki sedaj čutijo in izpovedujejo sami, kako je nemalo pripomogla k njihovi sedanjí brezprimerni gospodarski zadregi okolnost, da se je Amerika gospodarsko preveč zaprla svetu.

Stremljenja za avtarkijo so sicer že stara, vendar pa je gotovo, da je sodobnemu avtarkizmu botrila svetovna vojna. Vojna je zaprla meje. Pa tudi kolikor jih je pustila odprte, je bila vnanja trgovina omejena. Zakaj vojna je samo žrla in žrla, in tiste skromne zaloge zlata in deviz, ki jih je imela država nabrane, so bile kmalu izčrpane. Lastne državljane je sicer lahko silila, da so jemali papir za denar, ni pa šlo to pri tujih. Ne samo najbolj poceni, tudi edino možen je bil zategadelj za vojujoče se države sklep, da kar največ mogoče pridelujejo in izdelujejo doma. To se je seveda moglo posrečiti samo navidezno. Na koncu vojne se je pokazalo, s kakim brezprimernim obubožanjem ljudstva se je mogel vzdrževati videz samopreskrbe.

Pred 15 leti je sicer že »izbruhnil« mir, a vojna se še vedno nadaljuje. Ne sicer vojna s strojnimi, kanoni in bombami, vsaj v velikem obsegu ne, zato pa gospodarska vojna. Velika gospodarska nesreča in stiska, ki nas je zadela, je njena posledica. Zdaj raziskujemo njene vzroke: posamezniki, ankete, komisije, konference. In če je kaj zanimivo, je to: edini so si vsi v tem, da leži vir vse nesreče v tej tako slavljeni samodovoljnosti.

Ni še to veliko, in še manj je dovolj to spoznanje. Vsi vemo, kako dolga je po navadi pot od spoznanja do dela. In še daljša bo ta pot v mednarodnem življenju, kjer se zdi, da je še vedno večje zadovoljstvo nad tujo zadrego, nego veselje nad lastnim blagostanjem. Toda nekaj je le, prvi korak je storjen, in vsaj toliko je pridobljeno, da se bodo poslej sestajali diplomati in gospodarstveniki v prepričanju, da je le v mednarodnem prometu možna rešitev.

Veliko vnetih pristašev avtarkije so šteli Nemci. Kakor povsod, si tudi tu videl lahko za kulami skrito sebičnost nekaterih velikih podjetnikov in tovarnarjev, ki bi bili radi imeli monopol na domačem trgu. Pritrjevalo jim je nekaj ideologov, ki v svoji preproščini niso razpoznali pravih nagibov.

Toda ravno Nemci so se začeli odvracati, in sicer prav energično, od avtarkističnega načela. Te dni je razpravljala Nemška zveza za prosto gospodarsko politiko o samopreskrbi. Dr. Demuth je na kratko posnel bistvo vprašanja v svojem poročilu o pozitivnih možnostih nemške trgovinske politike. Njegova raziskavanja in izvajanja so zelo zanimiva za naše slovensko gospodarstvo, in sicer tako za obrtnika-meščana kakor za kmeta. Saj je tudi naše tako obrtno kakor kmečko gospodarstvo v odlični meri odvisno od možnosti izvoza in uvoza. Če zmanjšaš to, zmanjšaš donos našega gospodarstva. In kaj to pomeni, to čutimo sedaj.

(Dalje prih.)

Moratorij za naše dolgove v Franciji.

Plačila naše države Franciji znašajo letno nad 800 milijonov dinarjev. Spričo finančne stiske se je zato pogajal finančni minister dr. Milorad Djordjević s francosko vlado, da se zapadla plačila, če mogoče, odgode. Francoska vlada je privolila, da se vsa v času od 15. oktobra 1932 do 15. oktobra 1933 zapadla plačila odgode za eno leto. Vsa odložena plačila znašajo nad 600 milijonov dinarjev.

Širite in naročajte naš tednik!